

Konsten att skriva kontrakt

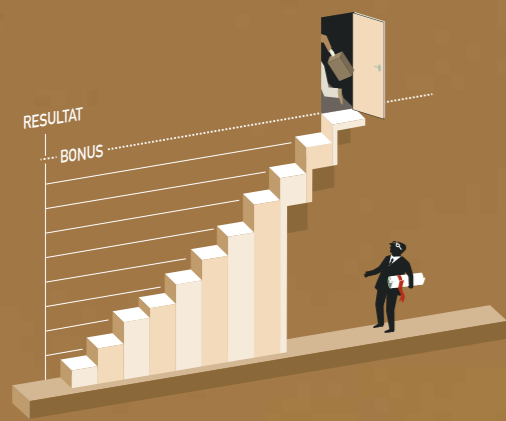
Att komma överens sinsemellan är grundbulten i alla samhällen. Ett vanligt sätt att enas är att ingå ett muntligt eller skriftligt kontrakt. Det kan gälla allt från att driva banker och sjukhus till bilköp eller veckopeng. Oliver Hart och Bengt Holmström delar årets pris för deras teoretiska arbeten som har utvidgat vår förståelse av hur olika kontrakt fungerar, och hur de kan förbättras.

Ett kontrakt är ett sätt att få oss att samarbeta när våra intressen i själva verket är motstridiga. Det är en svår konst att utforma ett kontrakt så att parterna motiveras till att fatta beslut som är bra för bägge parter. Kontraktsteorin ger oss matematiska metoder att analysera olika typer av kontrakt, som bonusprogram för företagsledning, försäkringar med självrisk och avtal om privatisering av offentliga verksamheter.

I slutet av 1970-talet visade Bengt Holmström hur en så kallad principal (exempelvis ägaren av ett företag) ska utforma ett optimalt kontrakt för en agent (företagets vd), vars handlande ägaren inte kan följa i detalj. Holmströms informationsprincip preciserar hur ägaren bör koppla vd:ns ersättning till relevant information. I senare arbeten utvidgade Holmström analysen till mer realistiska situationer, bland annat då en agent utför flera olika arbetsuppgifter, när anställda motiveras både av sin nuvarande lön

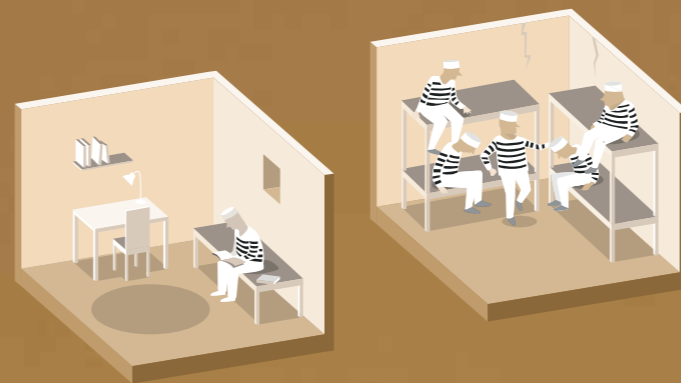
och framtida karriärmöjligheter, eller när en medlem av ett arbetslag kan åka snålskjuts på de andras arbetsinsatser.

Från mitten av 1980-talet gjorde Oliver Hart fundamentala bidrag inom en ny gren av kontraktsteorin som behandlar *inkompleta kontrakt*. Denna teori handlar om de fall när man inte kan formulera varje möjlig situation i ett kontrakt. Det visar sig då att fördelningen av kontrollrättigheter blir central. Om parterna inte är överens – vem ska då ha rätt att fatta beslut, och under vilka omständigheter? Harts forskning om inkompleta kontrakt har kastat nytt ljus över frågor om ägande och kontroll i företag och har haft stort inflytande inom olika områden av ekonomi, juridik och statsvetenskap. Han har gett forskarna nya verktyg för att angripa frågor om exempelvis vilka företag som bör fusionera, hur ett lånekontrakt bör utformas, eller när skolor, fängelser och andra verksamheter bör vara privat eller offentligt ägda.

Bonus eller vanlig lön?

De flesta jobb består av många olika uppgifter, av vilka vissa är lättare att bedöma än andra. Bengt Holmströms *multitaskingmodell* visar att om man belönar en anställd för uppgifter som är lätta att mäta, men inte för dem som är svårare att mäta, kommer den anställde bara att fokusera på den uppgiften som blir belönad. Om till exempel en vd:s bonuslön bara baseras på kortsiktig vinst, därför att effekten av mer långsiktiga investeringar är svårare att mäta, kan vd:n komma att försumma företagets långsiktiga investeringar. I dessa fall är det ofta bättre att undvika bonusar helt och hållet.

Privat eller offentligt ägt?

Offentligt ägda fängelser kommer ofta att vara ineffektivt dyra, eftersom det är svårt att belöna en anställd chef för kostnadssänkningar. Privata fängelseägare däremot har ofta alltför starka skäl att pressa kostnader på bekostnad av kvaliteten, eftersom ägaren gynnas direkt av en högre vinst. Oliver Hart visade att detta sannolikt leder till att villkoren blir alltför dåliga för fångar i privata fängelser.

Oliver Hart

Född 1948 i London, Storbritannien. Andrew E. Furer Professor of Economics and Professor of Harvard University, Cambridge, MA, USA.

Bengt Holmström

Född 1949 i Helsingfors, Finland. Paul A. Samuelson Professor of Economics and Professor of Management vid Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, MA, USA.

